

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فلسفه چهارم

درس یازدهم (جلسه دوم)

۱ - اصالت وجود

۲ - تشکیک وجود

۳ - فقر وجودی

۴ - حرکت جوهری

مبانی حکمت متعالیه

درس یازدهم (جلسه دوم)

حرکت جوهری

آیا حرکت و تغییر با دیگر صفات و خصوصیات اشیا ، تفاوت وجود دارد؟

حرکت یکی از صفات اشیاست که نظر فلاسفه را به خود جلب کرد و صدر المتألهین نیز بر اساس

اصالت وجود، دیدگاهی بدیع در این زمینه عرضه نموده است.

مقایسه صفات و حالات اشیا با صفت حرکت

صفت حرکت (تغییر)

- عوض شدن تدریجی شی
- ناساگاری و تبدیل ثبات شی به بی قرار
- شیء را تابع خود کرده و بدنبال خود می کشاند
(دگرگونی انار، انار را بدنبال خود می کشاند)

صفات (رنگ، مزه، شکل، اندازه)

- صفات شیء را عوض نمی کند و آرامش ان به هم نمی خورد.
- این صفات با خود شی سازگار است
- صفت حرکت همراه و تابع شیء است
(صفات انار تابع انار است)

جوهر و عرض

سوال.. آیا در صفت حرکت (تغییر و دگرگونی) خود شی ، ثابت است ولی حالات و صفات آن، دگرگون می شود یا بر عکس.

برای پاسخ : ذکر دو اصطلاح فلسفی لازم است : **۱ - جوهر** **۲ - عرض**
توضیح : مومی را در دو حالت مقایسه کنید.

موم تازه و جدا شده از کندو

بوی عطر گل - سفت - سرد

قابل لمس

با ضربه صدا می دهد

موم گرم شده

تمام صفات قبلی به هم می خورد

سوال آیا می توان گفت: موم پس از گرم شدن و نابودی حالات، همان موم قبلی است؟

گرم (صفات و حالات)

موم

محمول (عرض)

موضوع (جوهر)

جوهر - آن جنبه ی شی که به خود متکی است و موضوع حالات و صفات شی است

عرض - صفات و حالات شی که به موضوع حمل می شود و به شی وابسته اند

تعریف حکما

تغییر در اعراض

نظر حکما قبل از

ملاصدرا درباره ی حرکت

در جوهر

حرکت در جوهر غیر ممکن است

دلیل... تغییر در جوهر ←

تغییر و زوال هویت شیء

← در مثال قبلی، موم قبل و موم بعد از تغییر صفات، یکی است

مثال های دیگر...

یخ ذوب شده

همان اب قبلی است

گلوله ی شلیک شده

همان گلوله ی قبل از شلیک است

فرفره در حال چرخش

همان فرفره ی ساکن است

انسان بالغ

همان نوزاد و کودک سالهای قبل است

متحرک کجاست

در صورت فرض تغییر و حرکت جوهر ← متحرک گم می شود و نمی توان تشخیص داد که چه چیز تغییر کرده است

مثال.. تهران ← سمنان

شروع حرکت اتومبیل ← این اتومبیل و افراد داخل آن با اتومبیل و افراد قبل ، تفاوت دارند

زیرا هر حرکتی نیازمند متحرک است ← اگر متحرک تباه شود ← چیزی برای حرکت نخواهد بود

نتیجه

۱- حرکت در جوهر هم ، حرکت را گم می کند و هم ، اصل حرکت را زیر سوال می برد

۲- حرکت در اعراض و حالات ، در سایه ثبات جوهر ، امکان پذیر است

نظر ملاصدرا در مورد عقیده حکما (تغییر اعراض)

نبوغ ملاصدرا ← اثبات حرکت جوهری بر اساس اصالت وجود

به عقیده ملاصدرا:

انکار حرکت جوهری و ترس از گم شدن متحرک نتیجه ی اعتقاد به اصالت ماهیت است

تغییر ودگرگونی براساس اصالت ماهیت

از آنجا که معتقدان به اصالت ماهیت، ماهیت را واقعیت شی می دانند
لذا هرگونه تغییری در ماهیت ، موجب نفی و نابودی واقعیت شیء می شود .

انسان چه کودک ، چه جوان و چه سال خورده ، ماهیتی واحد (انسان) است که کودکی، جوانی و
کهولت، صفات گوناگونی هستند که بر او وارد شده و شامل جوهر نمی شود.

نظر ملاصدرا (تغییر و دگرگونی براساس اصالت وجود)

از آنجا که وجود اشیا اصیل و ماهیت آنها اعتباری است پس هر تغییری باید در واقعیت اشیا یعنی وجود آن ها صورت گیرد.

ملاصدرا موجودات را به دو بخش تقسیم کرد:

۱- موجود ثابت (فرشتگان متعلق به عالم ماوراء الطبیعه)

۲- موجود متغیر

تقسیم موجودات
براساس اصالت وجود

۱. دارای مرتبه معین وجودند

۲. نزول و صعود ندارند

۳. میزان وجودی آنها بر اساس ظرفیت آنهاست

۴. یکجا به کمال رسیده اند

۵. قوه ندارد ← فعلیت محض

۶. برتر از ماده و عالم طبیعت هستند

۷. دارای شدت وجودی هستند

خصوصیات
موجودات ثابت

۱. وجودی سیال و جاری

۲ - دارای ضعف رتبه‌ی وجودی هستند ← وجودشان ثابت نیست بلکه متحرک است

طول

عرض

ارتفاع

بعد مکانی

بعد زمانی

۳- پراکنده در بستر حرکت

در دو جهت مانند (جسم)

موجود

متغیر

تعریف حرکت جوهری بر اساس اصالت وجود

❖ ملاصدرا معتقد است موجودات به دو بخش ثابت و متغیر تقسیم شده اند که **موجودات ثابت** همان فرشتگان هستند.

❖ **موجودات متغیر** به دلیل ضعف وجودی همانطور که در ابعاد مکانی (طول، عرض، ارتفاع) پخش و گسترده اند و جریان دارند و موجب رشد جسم می شوند

در ابعاد زمانی نیز جاری و حرکت می کنند و در طول زمان با فعالیت بیشتر، کامل تر می شوند
در نتیجه ، این تغییر وجودی ، عین وجود تدریجی است و هویت شی را به خطر نمی اندازد.

تکامل جهان

در پرتو حرکت جوهری ، وجود جهان ، وجودی متکامل است که از مرتبه ضعف به سوی مرتبه شدت می رود

❖ یک هویت ثابت نیست

❖ وجود سیال است که از پایین ترین درجات وجود (**اسفل السافلین**) ← برترین درجات (**قرب الهی**) و همنشینی با ملکوتیان و کروبیان در حرکت است.

انسان

❖ هیچ نقطه ی ثابتی در جهان طبیعت نیست

❖ جهان وجود سیال است که به سوی هدف و غایت خویش در حرکت است.

❖ سیر تکاملی جهان از آغاز تا معاد و قیامت کبری به پیش می رود و در قرآن به وفور به این مطلب

اشاره شده است.

جهان

حلال مشکلات

- ارتباط خدا با جهان
- وجود ذهنی و مسئله شناخت
- حادث و قدیم بودن عالم
- رابطه نفس و بدن
- معاد جسمانی

در پرتو **حکمت متعالیه**
مشکلات فلسفی حل
شد

تهیه کننده :

تاج الملوك حسینی

دبیرستان نمونه مردمی صارمیه ۲

ناحیه ۴ - اصفهان